

Šolske stvari.

Šolnina.

Vse prejšnje naredbe naučnega ministra Gauča, kazale so, da je poznal mnogo napak in nevarnih ran pri našem šolstvu, in da zna za odpravo tega seči tudi po pravih sredstvih. Vsi domoljubi pozdravljali so z veseljem naredbo zaradi pregledanja šolarskih knjižnic; živim potrebam vstregla je naredba zaradi sprejemnih izpraševanj za gimnazije in posebno ubožnejši stariši pozdravili so z velikim veseljem naredbo, katera je prepovedala nepotrebno preminjanje šolskih knjig, ker stroški za šolske knjige postali so za stariše že resnično neznosni.

Toliko bolj iznenadila je najnovejša naredba naučnega ministra, s katero je sklicaje se na §. 9 postave z dne 9. aprila 1870. l., šolnino za obiskavanje državnih srednjih šol (gimnazij in realk) silno povikšal. — Državni, deželni in občinski davki so gotovo visoki in silno visoki izrekoma za šolske namene, posamezne dežele odpravile so šolnino za ljudske šole, temu nasproti pa gre naučni minister in šolnino za državne šole tako silno povikša ter s tem poduk občutljivo podraži.

Stariši so tako že skoraj izključno le redilci in oziroma plačniki za svoje otroke, samo do 6. leta sme se trditi, da so stariši svojim otrokom to, kar bi jim morali biti za vse življenje. Od 6. do 14. leta prične se že šolska dolžnost. Za ljudsko šolo pride takoj ali obrtniška ali srednja šola, ki traja do 20. leta in ako se mladeneč hoče izobraziti na viših šolah do 24. ali 25. leta.

Med tem pa se je že z 20. letom pričela vojna dolžnost, po kateri mora 1—3 let vsak sposoben moški biti v orožji, kasneje pa do dopolnjenega 42. leta vsak trenutek pripravljen seči po orožji in zapustiti dom in svoje.

Šolnina po vsem ukazu ministrovem znaša za vsako polletje: Za Dunaj po 25 gold., za druga mesta z več kot 25.000 prebivalci po 20 gold., za vse druge kraje po 15 gold. Stariši imajo tedaj plačevati po 50, 40 ali 30 gold. šolnine na leto za vsakega državno srednjo šolo obiskajočega otroka.

Za revne stariše pridnih učencev sme sicer polovica ali celo vsa šolnina odpustiti, pa tudi ta polajšava koristila bo le malokaterim starišem. Ne dvomimo, da se bodo vsaj kmetijski učenci oprostovali večinoma in da se bode tudi pri onih meščanskih stariših, ki dobivajo kot uradniki gotovo plačo primerno oziralo prav na premoženje, ki se izraža v stalnem dohodku in pa številu družine; vse drugače pa bo to pri večjih posestnikih na kmetih pa pri prostih meščanih, kateri imajo sicer nekaj premoženja v posestvu ali obrtu, pri katerih so pa dohodki večinoma zelo pičli — mnogokrat komaj toliko, da tak meščan ali kmetovalec prav uborno životari. Mali obrtnik in trgovec, posestnik zadolženih posestev — ima sicer navidezne dohodke — toda neobhodnih stroškov njegov h noče nihče videti, dejansko pa videzno premožnega meščana in posestnika povsod in vselej poiščejo, kjer je treba kaj plačati in dajati, ta vrh tega peša kupčija, obrtnija in kmetovalstvo, prva vsled hude konkurence velikega kapitala in strojev, kmetijstvo pa vsled carinskih zaprtij in po inostranskih pridelkih, tako, da brez skrbi trdimo, da nova šolnina najhujše zadeva primeroma revnega meščana in kmetovalca, gotovo pa one kroge, ki so najbolj obremenjeni stebri med plačevalci državnih, deželnih in občinskih davkov.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

33.

Človek pa morje.

„Aurora“, parobrod avstrijskega Lloydja, dajal je že poslednja znamenja, da odrine. Parobrod je ves železen, nima v sebi in na sebi družega lesa razen jambilor, in takih reči, ki ne morejo biti železne. Sredi broda se vzdiguje črni dimnik, ki daje oddaška ogromnemu stroju, čegar sila se računa na pet sto konj. Da-si je „Aurora“ ogromna in se ne ustraši kmalu niti vojnih niti trgovinskih brodov, vendar je še tudi takih, pred katerimi se mora skriti. Vsak se spominja ogromnega „Great-Easterna“, ki je prenesel brzojavno žico preko atlantskega oceana, vsak je slišal ali čital ob ogromnem angleškem vojnem brodu „Thunderer“, vsak tudi ob italijanskem „Lepantu“. Da je o čem takem kaj slutil um Napoleona silnega, gotovo ne bi bil odbil Fultona, ki mu je ponujal prvine tega veličanstvenega izuma. Toda velika njegova duša, pijana zmag ni se znala ukloniti drugemu veleumu, da si takov izum ni bil izum enega samega človeka, enega samega uma, ampak je bil svojina mnogo izbranih, prav za prav vsega ljudstva.

Ob ta izum so privezana koj s početka imena Herona, Papina, Lazoisiera, Newcomena, Cowleya, Watta, Blacka, ki je nehoté naletel na Watta, Boultona, ki je Watta z novci zalagal itd. Tako smo dospeli do današnje dovršenosti, ne da bi vedeli natančno, koliko mož se je ob tem trudilo. Prav tako je tudi s telegrafijo in telefonijo, celo vrsto imen imamo, eden je to opazil, drugi to zboljšal, in ne more se za gotovo trditi, kateri je zaslužnejši, kateri je več izumil.

Parobrod naš je zažvižgal v tretjič. Odplavali smo. Imeli smo lepo jutro. Čarobno se je nebes modril, po obali je mrgolelo sveta, in na morju so se gizdali brodovi in parobrodi, odeti v svečano opravo, nališpani z zastavami. Daleč se je razlegala mestna godba, po ulicah pa se je trlo radovednega ljudstva. Vse je kazalo, da Krk ima nekaj svečanega. Tako je bilo; tega dne je prišel grški kralj Jurij obiskat mesto.

Opoludne smo bili že daleč od Krfa. Tišina kraljuje na morju, parobrod pluje mirno, potniki so skoro vsi na vrhu. Pogledujem okolo sebe. Tukaj sedi mladeneč, dejal bi, da je dalmatinski Hrvat. Tudi njega so polile solze materine, ko se je poslavljajal tužnega srca in objokanih oči. Tu je sam, sam v velikem svetu, a misli mu vedno uhajajo domu k materi, k sestram in k drugim.

Tam sloni krepek človek. Molči, glavo ima povešeno, dejal bi, da premišljuje. Kdo je? Ne vem. Ne poprašujem po takih rečéh, naj bode, kdor hoče, kaj je meni do tega. Ali jaz ga vendar opazujem. Na obrazu se mu bere notranji bol, oči mu niso motne, ali preko čela mu zletí kedaj pa kedaj nekaj, kakor oblak. Ali je ta človek pobegnil z rodne zemlje zato, da se skriva pred kakim nedostojnim činom? Ali zato, da poskusi srečo v daljnem svetu, da obogati? Mogoče.

Sredi kasara, tik samega krmila, omotana v črno široko platno, sedi slabotna gospica; komaj diha, komaj govori. Severno obnebje ni ugajalo nježni stvarici. Pelje se v Aleksandrijo v mileje podnebje, da se tako umakne smrti, da pridobi nekaj ur življenja. Poleg nje sedi mlada gospá, mati dveh otrok; najmlajega sinka drži v naročaju, drugi pri petih letih pa skače, kriči in žoga. Zastonj ga mati svari, opozarja, da mu bode žoga v vodo padla, ne pomaga nič. Še le ondaj, ko je z žogo zadel kapitana na glavo, in se je le-ta nasmejaj, mati pa zarudela stida, pobegne prestrašen v materino krilo.

Kamor pogledam, vse živo, vse pisano. Tu rudeča dalmatinska kapa, tam modra italijanska; tu fes turški, tam zlatoobrobljeni grški; tu široke bele hlače turške, tam modre grške, ali ozke italijanske. Tu je čistost, tam umazanost. Leni turški pogled se srečuje z ognjenim grškim; tu leži Albanec nemarno, tam se Italijan živahno šeta; tu je Dalmatinec v živem razgovoru z enim mornarjem, morda svojim rojakom; Turkinje sedé omotane, in blizo njih stojé ljubomorni njih gospodarji.

Vsi ti, ki so bili tu, imeli so svojo svrhu, da potujejo. Kolika razlika misli, nakan in upanja! Nikjer na svetu ni toliko razlike, teženj, željá, nikjer tako globok jez, toliko brezdno med stvarmi, ki so pa vendar tako blizo. Koliko solz je pojokal ta ali uni na domačem pragu? Koliko src je utripalo, koliko poslednjih objemov je raztužilo očeta, mater, sina, unuke? Koliko nad je zginilo? Koliko src bíje za temi ljudmi, ki so tuji drug drugemu, ki ne marajo drug za družega, pa so vendar tako blizo! Parobrod pa pluje mirno, tiho, on nese te nemirne stvari daleč, daleč v tuji svet, po mir, po srečo, po zadovoljnost.

Ozrem se na levo, in gledi, tam poleg krmila, zopet isti stari kapitan, ki nas je pripeljal na Krf. Jaz se ga nisem nadejal, ker sem menil, da se hoče zopet z istim parobrodom vrniti v Trst. Ali, kakor sem izvedel pozneje, obolel je kapitan „Aurore“, in moj stari kapitan ga je zamenil. Ta hip je bil sam. Gledal je po krmi in vihal velike in sive brke. Mešanica na ladiji ga ni kaj zanimala. Šel sem k njemu. „Gospod kapitan, milo mi je, da se zopet vidiva.“

„A meni je tisočkrat mileje, da sem, hvala Bogu, ostavil jadransko morje, sit sem ga uže bil. Ono je stokrat huje mornarju, kakor rusko morje (črno morje). Nima se s čim hvaliti jonsko morje, še manje tarensko morje, ali meni ste vendar vsekako mileji. Človek res ne vé, ali bi raje imel jadransko morje pozimi, kedar burja besní, ali po letu, kedar ob strašni vročini po dva, tri dni ni nič vetra. V prvem slučaju davi te veter, muči te morje, stresa te mraz, in bíje te strah, da te ne zanese na obalo italijansko. V drugem lenariš brez koristi, in ne veš, katerega svetnika bi na pomagaje klical. Pozimi, kedar potegne jug, pa je koj dežja za petnajst dni brez prenehanja, in ubogi mornar gnjije v pasti mokrini, in prosi Boga vsaj toliko solnca, da bi se posušil.“

Lepo vreme smo imeli do mraka. Sedaj je zapel zvon ter naznanil, da je večerja. Potniki so šli vsak na svoje mesto, oni pa, ki niso imeli prostora ne v prvem, ne v drugem razredu, gnjetli so se okolo kuhinje, da jedi dobijo. Nekateri pa tudi tega niso hoteli, vzeli so iz totbe sira, kruha ali kaj družega, in večerjali.

Zjutraj je bil nebes prepričen s črnimi oblaki. Razen mornarjev, ki so bili na straži, ni bilo na palubi žive duše. Vse je še spalo, ali si dalo opraviti po izbah. Mornarji so bili vsak pri svojem poslu, in podkapitan se je šetal po mostu, ter nemirno pogledaval po prostnem obzorju. Na levo nam je bila obala grška, a na desno nemirno tarensko morje. Veter je čedalje huje pihal, konopci so žvižgali, štropot vijaka se je zgubljal v šumu valov, ki so se vzdigovali visoko, razbijali se na provi in penili se ob boku parobrodov. Pozneje pa je morje kar zašumelo, kakor da je zavrelo v kotlu. Brzo so pozaprli vse, kar je bilo odprtega, in osigurali, kar je bilo treba. Naposled prileze na ladijo tudi kapitan in potisnivši kapo bolj na oči, omeni s tihim glasom: „Evo nam pozdrava od tarenskega morja.“

(Dalje prihodnjič)

Politične stvari.

Poročilo odsekovo

o duševnem stanu umrlega kralja Ludovika II. in prestola naslednika princa Otona v bavarski zbornici poslancev.

V soboto po Kresu dopoludne zbrala se je bavarska zbornica poslancev k posvetovanju in sklepanju zaradi vladarstva na Bavarskem.

V imenu za to izbranega odseka, v katerem bilo je enako število konservativcev in liberalcev poročal je konservativni poslanec Bonn.

Omenjal je pred vsem, da je od časa obstanka ustave to prvi slučaj, ko zadeva deželni zbor tako bolestna in važna naloga kot sedanja. Za izdelovanje poročila bilo je njemu danih samo 36 ur, poročilo sicer ni razdeljeno, ker je pa odsek spisano poročilo odobril, naj se vendar smatra za pismeno. — Ne dá se ugovarjati stavku, da duševna bolezen stori dotičnega za vladanje nezmožnega. Odsek zadobil je neovrgljivo prepričanje, da sta bila v tem slučaju nezmožna za vladanje kralj Ludovik in pa princ Oton uže dolgo vrsto let.

Čutilom častenja pred veličastvom bi po trdnem prepričanju poročevalčevem bilo najbolj primerno, ako bi se zbornici na kratko priporočilo pritrjenje k predlogu odsekovemu, toda gledé na razburjenost, katera je po vsej deželi, prisiljen je vzroke razložiti, na katere se prepričanje odsekovo opira. Potem poročevalec prečita bistvene vspehe preiskavanja v odseku.

Noveje med tem je sledeče: Kralj Ludovik bil je uže od rojstva nagnjen k duševni bolezni, kazal se je zmiraj razburjenega in strašljivega, razvilo se je v njem hudo mrzenje zoper sprejemanje visokih kneževskih in družih oseb. V velikem navdušenju za nemško slovstvo je kralj večkrat med poročilom deklamiral stavke iz Göthe-a in Schillerja. Polagoma narastla je nagnjenost kraljeva do prave bojazni pred ljudmi, kar sta uže opazovala gospoda pl. Neumayer in pl. Eisenhardt. Govornik omenja zgradbe kapele na gradu „Berg“ v ta namen, da bi kralj mogel sam biti pri službi Božji, dalje kraljeve, več tednov trajajoče razburjenosti pred povračanjem v Monakovo in pred napravo dvornih obed. Pri teh morali so kralja s šopi itd. prikrivati pred očmi gostov in svirati je morala najbolj vrišeča godba. Med obedjo je kralj divje krog sebe zrl. Stolnici ostal je konečno v bolestno čudenje zvestega ljudstva popolnoma oddaljen. V nasprotju k njegovi bojazni pred ljudmi je njegovo navdušeno, razujzdano nagnenje do dr. plem. Zieglerja in dr. pl. Müllerja, ki se kaže v pretiranih izrazih v pismih, katero je pa se ve da le kratek čas trajalo.

Hlevar Hornig, ki je bil od leta 1867. v bližini kraljevi, izpoveduje, da je kralj uže čutil nekaj potrebe, z ljudmi občevati. Pripoveduje o svečanostih v gozdih, katere je kralj prirejal z mlajšimi živinskimi hlapci na Šahenu in drugod. Kasneje je to izostalo, vendar pa se je pripetilo, da so hlapci v turški sobi na Šahenu po turški sedeli, ledeno sladčico srkali in iz turških pip kadili, ali pa v gozdu na kožah ležali in po staronemški šegi pomagali iz velikih rogov medico piti. Odkar je kabinetni tajnik pl. Ziegler izstopil, ni kralj občeval več z nobenim omikancem. Pečal se je samo z nizkimi posli, se vozil v noši Ludovika XIV. s krono in žeslom in je tajnemu svetovalcu pl. Löher-u dal nalog, iskati deželo, kjer bi bilo mogoče najbolj absolutno vladanje, in katera bi se dala premeniti za Bavarsko. Ta nalog bil je, kar je neverjetno, izvršen se ve, da brez vspeha. Dr.